
– Kommuneoverlegens rolle i folkehelsearbeidet må tydeliggjøres

AKTUELT I FORENINGEN

LISBET T. KONGSVIK

lisbet.kongsvik@legeforeningen.no

Helsepolitisk avdeling

I den nye folkehelsemeldingen ønsker regjeringen å tydeliggjøre kommuneoverlegenes rolle, og sikre at alle kommuner tilbyr sine innbyggere de samme tjenestene. Dette skal konkretiseres gjennom en ny nasjonal veileder.

TYDELIGGJØRING: – For å tydeliggjøre rollen til kommuneoverlegen trenger vi en tydelig nasjonal veileder, og den bør komme raskt, sier kommuneoverlege Guro Steine Letting. Foto: Guro Steine Letting

Guro Steine Letting er kommuneoverlege i Fredrikstad og styremedlem og fungerende leder i Norsk samfunnsmedisinsk forening (Norsam). Hun ser frem til den kommende veilederen, og håper den vil utforme klare og konkrete retningslinjer for kommunene.

– Jeg liker veldig godt å jobbe på systemnivå, med å prøve å forbedre, og legge til rette for gode tjenester for innbyggerne. Vi samfunnsmedisinere har kunnskap om hva som påvirker befolkningens helse, og mye foregår utenfor helsetjenesten. Norsam mener det trengs samfunnsmedisinere på alle nivåer der det fattes beslutninger som gjelder helsen vår. Det er kanskje ikke så godt kjent blant politikerne, spør Letting.

Klare råd til kommunene

Kommuneoverlegene jobber blant annet med å utarbeide helseoversikter i kommunene. De arbeider tett med folkehelsekoordinatorer og frisklivssentraler. Et arbeid som er viktig for å fremme god aktiv livsstil og motvirke utenforskap hos barn og unge.

– Det pågår mange livsstilsfremmende prosjekter i kommunene som er viktig for innbyggerne.

I folkehelsemeldingen nevnes det at man trenger mer kunnskap om hvilke tiltak som virker. Norsam mener dette må formidles som klare råd til kommunene. Det er vanskelig å prioritere tiltak som først gir effekt langt frem i tid. Det arbeidet vi gjør med barn og unge i dag kan for eksempel føre til bedre helsetilstand om 10, 20 eller 30 år, påpeker Letting, og legger til:

– En tilgjengelig allmennlegetjeneste bidrar til å utjevne sosiale forskjeller i bruk av helsetjenester. Det er et viktig tiltak i seg selv. Men vi ser at bruken av spesialisthelsetjenester kan ses i sammenheng med utdanning og inntekt.

Sosial ulikhet i helse

Vi har vår sosiale arv med oss. Sosial ulikhet i helse er knyttet til økonomi. Har du veldig dårlig råd, så har du generelt dårligere helse enn de med bedre økonomi.

– Det er mange stressmomenter knyttet til å ha dårlig økonomi. Mange sliter med å få endene til å møtes. En slik belastning kan gjøre det vanskelig å ta de gode livsstilsvalgene, fordi man har mer enn nok med å komme seg gjennom hverdagen, forklarer Letting og sier videre:

– Det er viktig å prioritere universelt innrettede helsefremmende tiltak på samfunnsnivå. Man kan ha formålstjenlige tiltak som for eksempel frisklivssentraler. Men det som monner er det som gjelder store deler av befolkningen; en god skole, et trygt nærmiljø og et inkluderende arbeidsliv. Gode miljøer som har betydning for helsetilstanden i hele befolkningen.

Arenaer for inkludering

En gjenganger i media er at enkelte fritidsaktivitet har blitt så dyre, at noen foreldre ikke har råd til å la barna sine delta.

- Dette er svært bekymringsfullt. Vi trenger arenaer for inkludering av barn og unge. Frivilligheten og organiserte aktiviteter er viktige for å fremme fysisk aktivitet og skape inkludering og fellesskap. Noe som igjen kan forebygge psykisk uhelse. Dette er et eksempel på noe som ligger utenfor helsetjenesten, men som har stor betydning.
- Under pandemien kunne vi se en økning i psykisk uhelse blant barn og unge. Vi vet ikke helt hva sammenhengen er, men det er viktig å kartlegge dette slik at vi kan bremse denne trenden. Dette viser hvor viktig skole, barnehage og fritidsaktiviteter er for barn og unge. Slik er det også for voksne. Helse skapes der du lever livet ditt; i barnehagen, på skolen, på arbeidsplassen og i nærmiljøet. Det er derfor så viktig at vi samfunnsmedisinere jobber med å styrke helsefremmende forhold i samfunnet vårt, understreker kommuneoverlegen.

Må involveres i planarbeid

Letting mener det er viktig for kommuneoverlegene å delta i kommunens planarbeid.

- Det vil alltid være et press fra kommersielle utbyggere for å utnytte tomter, og få best mulig inntjening ved å bygge tett, stort, og høyt. Da er det viktig at vi er inne i planleggingen og kommer med innspill for å sikre gode nærmiljøer for befolkningen.
- Det varierer hvor involvert kommuneoverleger er i planleggingsarbeid i de ulike kommunene. Dette er enda en grunn til at vi ønsker den nasjonale veilederen velkommen. Det er også ulikt hvordan kommuneoverlegene er organisert. Noen er organisert i helsetjenesten i kommunen, mens andre jobber mer med plan- og samfunnsutvikling, forteller hun.
- Når det fattes beslutninger som gjelder for lang tid fremover, så bør kommunelegene inkluderes for å gi gode råd til hvordan man skal utvikle og utforme kommunen. Å legge alle kommunale boliger i et belastet strøk er for eksempel ikke så lurt, her må man tenke litt klokt og langsiktig.

Miljørettet helsevern

- Miljørettet helsevern er et fag- og tilsynsområde som er sentralt i folkehelsearbeidet og som har et eget kapittel i folkehelseloven. Dette er jo faktisk folkehelsearbeid i praksis. Det omfatter et bredt spekter av problemstillinger, der målet er å minimere skadelige faktorer for folks helse.

Miljørettet helsevern må på plass for at kommunene skal heise denne folkehelsefanen, men våre erfaringer er at det ikke alltid er tilfelle. I mange kommuner er miljørettet helsevern et forsømt fag- og tilsynsfelt. I små kommuner blir dette arbeidet ofte for krevende, fordi det er for få ressurser, understreker Letting.

– Man har ganske strenge kontrollprogram og planer for tilsyn. I større kommunene har man gjerne ingeniører og andre som jobber med å gjennomføre tilsynene, mens i mindre kommuner er det gjerne kommuneoverlegene som utfører dette.

Veilederen må komme raskt

– For å tydeliggjøre rollen til kommuneoverlegen, trenger vi en tydelig nasjonal veileder. Og den bør komme raskt! Jeg håper den snart blir påbegynt, slik at vi får beholde de dyktige kommuneoverlegene vi har rundt om i landet. I mange kommuner har man kanskje hatt en 20 % stilling som skal dekke alle oppgaver. Men uansett hvor liten en kommune er, så har man de samme kravene ut fra lovverket. Vi må derfor arbeide for å øke stillingsstørrelsen i disse kommunene.

– Under pandemien var det en enorm arbeidsbelastning for kommuneoverlegene. For å styrke rekrutteringen i samfunnsmedisin, er det viktig at kommuneoverlegen blir tatt med der de bør være med. At man får en målrettet spesialistutdanning, samt faglige nettverk å støtte seg på, redegjør foreningslederen.

– Det er store forskjeller på hvordan kommuneoverlegene blir involvert fra kommune til kommune, og jeg håper veilederen vil gi avklaringer rundt dette. Myndighetene har varslet en revisjon av folkehelseloven. Norsam håper loven blir mer tydelig på hvilken måte kommunene skal utføre sitt folkehelsearbeid på. Kommuneoverlegen er nevnt mange steder i lovverket, men i praksis blir det litt «hummer og kanari» med hensyn til hvilke oppgaver man reelt sett har. Her trengs det også en opprydding. Vi ønsker at veilederen konkret beskriver oppgaver som kommunen skal bruke kommuneoverlegen til.

– Vi ønsker en aktiv rolle i planleggingen av veilederen. Det finnes mange sterke fagmiljøer rundt om i landet som kan bidra. Det er ikke satt noe tidsaspekt for arbeidet. Vi er utålmodige og ser frem til å kunne komme med innspill til denne veilederen, avslutter hun.

Publisert: 15. august 2023. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.23.11.13

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 22. februar 2026.